

Det er ikke til å komme utenom...

Det går nedover med landets apotekere. Det er bare å se det i øynene. Dagens farmasøyer vil aldri oppnå det offentlige omdømmet som kom deres bestefedre og bestemødre i bransjen til gode. Det er tøft, det føles sikkert bittert og urettferdig, men det er et faktum.

Tidligere var det få bransjer som kunne nyte en slik anerkjennelse. På en av de siste tillitsmålingene som ble foretatt står det like dårlig til som hos legene – det sier ikke lite.

Nå kan man mene mye om slike målinger, men når de ser ut til å være kommet for å bli, skyldes det sikkert at omdømme, image, seriøsitet og tillit er blitt stadig viktigere for å lykkes i et yrke. Slikt henger sammen med alt fra selvrespekt til inntjening og er derfor også viktig for rekrutteringen. Svikter tilliten til bransjen står man laglig til for hogg både fra myndigheter og konkurrerende konsepter. For apotekene dreier det seg ikke minst om pustet i nakken fra bensinstasjoner, kiosker og dagligvareforretninger.

Hvis omdømmet bare var avhengig av egne disposisjoner, hadde det vært greit. Men vi vet alle at det også er andre faktorer som spiller inn. Pressen har utvilsomt mye på samvittigheten når det gjelder det generelle statusfallet blant helsearbeidere, men det ville være for enkelt å legge skylden på landets journalister. Jeg tror tvert i mot at et generelt

svekket omdømme ikke bør bekjempes ved å gå løs på pressen i første omgang. Å starte med en mer følelseskald og nøktern virkelighetsanalyse har man nok mer nytte av.

Den gamle apotekerens tid er forbi. Han var en hederlig og respektert mann i byen på linje med presten, læreren, lensmannen og legen. Nøktern, nøyaktig inntil det pertentlige, kreativ innimellom. Han nød en uimotsagt autoritet. Når han så på deg over brillerglassene og sa: "kom igjen om fire timer!" ville ikke den mest trengende pasient tenke tanken på å protestere. Folk var opplært i troen på at han nærmest tryllet helse frem av sine urter og kjemikalier, en slags stats- autorisert magiker. Nå og da kom det råstoffer til medisinen i store kister fra utlandet og var merket med symboler som minnet om frimureri.

De bar sin ringe rikdom med samme ærverdighet som de bar sin kunnskap, farmasøytene. Det var aldri noe prangende over den bebrillede apotekeren. Tidlig ble bransjen regulert og underkastet myndighetskonsesjon. Det ga selvsagt status. Selv om vi ante at bankkontoen var fet, ville ingen finne på å mistenke vedkommende for profittthunger og utbytting av svake grupper. Når man først har oppnådd en status som statlig oppnevnt helbreyder er det ingen grenser for hva man kan slippe unna med.

Så var det vel heller den gang aldri så mye penger i bransjen at det forårsaket hyttereportasjer i ukebladene. Antallet basisstoffer i farmasien var begrenset, de var stort sett rimelige i anskaffelse. Og veien fra råstoff til ferdig produkt var i mindre grad skiltet med utviklingskostnader og avskrivninger. Det er mulig det var noe som het generika også den gang, men begrepet opptok på ingen måte noen plass i det offentlige ordskiftet.

På begynnelsen av forrige århundre ante man riktignok at det var fare på ferde. Kvinnene var i ferd med å erobre yrket. Kvinnelige farmasøyer var blant de første til å true en vitenskapelig mannsdominert skanse. Men én ulykke kommer sjelden alene. Myndighetene fikk det for seg at bransjen måtte betraktes som helseinstitusjon og ikke først og fremst som næring. Den alminnelige misnøye med apotekerens privilegier var blitt utbredt: "Det synes som om der hos Publikum søgtes oparbeidet en Opinion mod Apothekerstanden ved at gjøre den mistænkt og forhadet," som det het i Norges Apothekerforenings Tidsskrift i 1893. Og skrekk og gru – derfra var ikke veien lang til at socialdemokratene fattet interesse for apotekerne. Da Arbeiderpartiet kom til makten på 1930- og 40-tallet sto apotekerne på listen over dem som burde underkastes en mer grundig regulering. Staten tok kontroll over tilvirkning og grossistledet. Detaljistene, apotekutsalgene, fikk i stor grad være i fred for Einar Gerhardsen. Men med det statlige vingespenn over bransjens viktigste omsetningsledd, fikk farmasøytene en uventet bonus. Han, som altså nå i stor grad var blitt til hun, ble i folkets øyne en slags offentlig velgjører, Karl Evangs høyre hånd, et instrument for helsepropaganda og velferdstatsbygging. Ingen kunne være overrasket over at det etter hvert vokste ut englevinger på en slik skjermet sektor.

Det er liten grunn til å være bestyrtet over det voldsomme syndefallet som fulgte med liberaliseringen av bransjen mot slutten av forrige århundre. Det som har gjort meg mest paff over de siste årenes skuffede reaksjoner fra apotekerbransjen over fagets fallende popularitet, er mangelen på virkelighetsforståelsen som ligger til grunn for skuffelsene. Hvordan kunne noen forvente at liberalisering skulle bli treet som vokste inn i himmelen? Hvordan er det mulig å tro at globalisering, økt konkurranse og derpå følgende omstrukturering skulle la inntrykket av Florence Nightingale-bransjen bak de tunge mahognidiskene forbli uplettet?

For det er jo selvsagt slik at all fri konkurranse, vertikal integrasjon og globalisme nærmest definisjonsmessig innbyr til økt mistenkeliggjøring blant folk flest. Mange vil si at dette er uttrykk for en sunn reaksjon. Slik har det gått med kraftbransjen etter "liberaliseringen" og slik har det gått med elektrobransjen. Det lukter automatisk litt av en bransje der samme aktør kontrollerer store deler av den såkalte verdikjeden frem til, når det gjelder apotekerbransjen, den sykdomsrammede forbrukeren. Det er objektive grunner til å være på vakt for en bransje der selvråderetten har fordunstet og der inntjeningskravene er underlagt internasjonale nøkkeltall. En presse som ikke er pågående i en slik situasjon ville ikke gjøre jobben sin. Visst gjøres det feil også i den bransjen. Det hender at det skrives ut feil resept og det hender vel sikkert også at doseringen er hinsides en hver legende effekt. Men i det store og hele har alle yrkesgrupper godt av å bli holdt i ørene.

Kanskje er det litt trøst for bransjen at jeg som skriver dette tilhører en bransje som bare kunne drømme om å tilegne seg farmasøytens offentlige aktelse. Men derfor påberoper jeg meg også retten til å si litt om kampen som venter konglomeratet helsevesen, medisinalindustri, leger og farmasøyer. Sakte men sikkert har store deler av helsevesenet i folks øyne beveget seg bort fra treenigheten vitenskap – objektivitet – idealisme til den langt mindre hederlige: kommersialisme – markedsføring – interessekamp. Slik kan det ikke fortsette. Publikum er avhengig av tillit til bransjen for at våre helsekroner skal anvendes på best mulig måte. Vi kan ikke sitte rolig og se på at internett skal overta for ekspertisen blant reolene og den personlige kontakten mellom farmasøyt og pasient.

Stikkordet er selvsagt integritet. Så lenge apotekeren bak sine nye designerdisker etter hvert blir definert som representanter for et industrielt internasjonalt medisinsk kompleks og ikke et lokalt pilletrilleri, holder det ikke å appellere til folks forståelse og sympati. Det hjelper ikke å vise til at bransjen er snill og stille og stort sett består av kvinner. Det som må til er beinhard jobbing med åpenhet, kommunikasjon og selvstendige etiske valg når det gjelder inntjening og profittmarginer. Så enkelt – og så vanskelig. ■